

TASVIRIY SAN'ATDA ZAMONAVIY O'ZBEK MILLIY LIBOSLARINING O'RNI VA O'QUV JARAYONIDA MUAMMOLARINI O'RGANISH AN'ANALARI

Fayzullayeva Xabiba Davronbek qizi

Nizomiy nomidagi TDPU, Tasviriy san'at va amaliybezak san'ati ta'lim
yo'nalishi 2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek milliy liboslarini xususiyatlarini o'rganish asosida talabalarining innovasion faoliyatini rivojlantirishning kontseptual asoslariga tayangan holda ta'lim mazmunini tanlab olish va estetik tarbiya vositalarining mazmun va mohiyati yoritilgan.

***Kalit so'zlar:** dizayn, zamonaviy o'zbek milliy liboslari, pedagogik faoliyat, tasviriy sanat, kasbiy talim, kasbiy faoliyat, ukuv jarayoni.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье раскрывается содержание и сущность выбора содержания образования и средств эстетического воспитания, исходя из концептуальных основ развития инновационной деятельности учащихся на основе изучения особенностей современного узбекского национального костюма.

***Ключевое слова:** Дизайн, современные узбекские национальные костюмы, педагогическая деятельность, изобразительное искусство профессиональное обучение, профессиональная деятельность, процесс изучения.*

ABSTRACT

The article describes the content and essence of the choice of educational content and means of aesthetic education, based on the conceptual framework for the development of innovative activities of students based on the study of the features of modern Uzbek national costumes.

***Keywords:** Design, modern Uzbek national costumes, pedagogical activity, fine arts vocational training, professional activity, learning process.*

KIRISH

Tasviriy san'atda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining o'rni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'alarining o'ziga xosligi ta'lim muassasalarida dizayn ta'lim sohalarida ishlash hamda uni o'qitishda o'quvchilarning zamonaviy o'zbek milliy liboslarining o'rni va o'quv jarayonida muammolarini

o'rganish an'analari rivojlantirish borasida bajarilishi muhim hisoblangani to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy ishini baholash va unga ta'alluqli mezonlar aniq bo'lsa, demak, pedagogik zamonaviy o'zbek milliy liboslarining o'rni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari rivojlantirish hamda uni baholash dizayn ta'limi fani o'qituvchisi uchun ham dolzarb muammo hisoblanadi.

Hozirgi vaqtda ta'limga doir qator me'yoriy hujjatlarda ta'lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri shaxsni ma'naviy tarbiyalash maqsadida axloqiy tamoyillar va standartlarni shakllantirish hamda rivojlantirish vositasi sifatida san'atning axloqiy salohiyatidan yanada kengroq foydalanish lozimligi ko'p bor tilga olinadi. Mazkur talab o'sib kelayotgan avlodning estetik madaniyatini shakllantiradigan badiiy pedagogik ta'lim va o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi sohasidagi strategik reja asosida yotadi hamda dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining o'rni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari rivojlantirish bo'yicha o'quvchilarni tayyorlash sohasidagi asosiy kasbiy ta'lim dasturining maqsadi bilan bevosita uyg'undir: ta'lim va madaniyat muassasalarida samarali dizayn faoliyatni amalga oshirishga layoqatli mutaxassislarni tayyorlash.

Pedagogika oliy ta'lim muassasalarining dizayn ta'lim yo'nalishi talabalari atrofidagi tasviriy san'atda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining o'rni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari olam go'zalligini baholashning aniq mezonlari hisoblangan zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari yo'nalganlikka ega bo'lishlari kerak. Dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining o'rni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari rivojlantirishda nafaqat pedagogik mahorat asoslarini o'zlashtirishi, balki ular estetik madaniyatning targ'ibotchisi ham bo'lishlari kerak. Shuning uchun dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari rivojlantirishda dizayn tayyorgarligi tushunchasi mazmuni va tuzilmasi hamda oliy ta'lim jarayoni sharoitida uni rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlashtirishga alohida zaruriyat mavjuddir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagogik faoliyatga kasbiy tayyorgarlik muammolari ko'plab tadqiqotlar ob'ekti sifatida tadqiq etilgan. Jumladan, X.Abdukarimov – uzluksiz pedagogik ta'lim jarayonida o'qituvchi shaxsini tarbiyalash, A.J.Ajibayeva – bo'lajak o'qituvchilarni tarbiyalashda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni joriy etish,

D.N.Arziqulov – kasbiy kamolotning psixologik o‘ziga xosliklari, R.X.Djurayev – kasbiy tayyorgarlikning tashkiliy-pedagogik asoslari, Sh.N.Majitova – kasbiy tayyorgarlik jarayonida bo‘lajak o‘qituvchi shaxsini yaxlit rivojlantirish, Sh.Q.Mardonov – pedagog kadrlarni ta’limiy qadriyatlar asosida tayyorlash va malakasini oshirish, N.A.Muslimov – o‘qituvchini kasbiy shakllantirishning pedagogik asoslari, B.X.Raximov – bo‘lajak o‘qituvchida kasbiy-madaniy munosabatning shakllanishi, M.B.Urazova – kasbiy ta’lim jarayonida bo‘lajak o‘qituvchilarni loyihaviy faoliyatga tayyorlash, N.M.Egamberdiyev – talabalarni shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashtirish, F.R.Yuzlikaev – bo‘lajak o‘qituvchilarning didaktik tayyorgarligini jadallashtirish, S.R.Zoxidova – o‘qituvchilarni kasbiy ijtimoiylashtirish jarayonlarini takomillashtirish va boshqalar mazkur yo‘nalish bo‘yicha tadqiqotlarni amalga oshirishgan. A. S.Punining ta’kidlashicha, pedagogik faoliyatga tayyorlik boshqa har qanday faoliyatdan farq qilmaydi, bu shaxsning o‘z qobiliyatiga bo‘lgan ishonchi, motivatsiyasini anglashi va barcha harakatlarning maqsadlarga erishishga yo‘nalganligini anglatadi. Bu fikr albatta, bir oz munozarali, chunki bizning nazarimizda, tayyorlik oddiy harakatlarga qaraganda ancha murakkab kategoriyadir va ko‘p bosqichli, qirrali tizim bo‘lib, uning mohiyati faoliyatning o‘ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O‘qituvchi kasbiy tayyorgarligining ko‘p qirrali va murakkabligi tadqiqotchilardan “tayyorlik” tushunchasining mohiyatiga yanada oydinlik kiritishni talab etadi. Masalan, K.K.Platonov pedagogik faoliyatga kasbiy tayyorgarlikni shaxsiyatning ajralmas qismi sifatida ko‘rib chiqadi, uning shakllanishining boshlanishi tajriba substruktsiyasiga to‘g‘ri keladi, ya’ni avvalo bilim, mahorat va ko‘nikmalarga bog‘liqdir degan xulosaga kelgan. M.T.Mirsoliyev kasbiy tayyorgarlikka professionalning o‘ziga xos va jamoaviy ilmiy ishlarni tashkil etish qobiliyati, innovasion kelajakni ko‘rish, o‘zini o‘zi tashkil etish va o‘zini rivojlantirish qobiliyati kabi fazilatlarni kiritish mumkinligini qayd etib o‘tgan.

F.R.Yuzlikaev, N.M.Egamberdiyev, Sh.R.Urakov va boshqalar o‘qituvchining kasbiy faoliyati vazifalarini funktsional jihatdan farqlash orqali pedagogik faoliyatning mohiyatini ko‘p qirrali ekanligiga urg‘u berish asosida “tayyorlik” tushunchasini talqin etishgan. Shunday qilib, “tayyorlik” olimlar tomonidan har qanday faoliyatning muvaffaqiyatini asosiy sharti sifatida ko‘rib chiqiladi, bu nafaqat ongli munosabatni, balki xuddi shunday muhim vazifalar, ehtimoliy xatti-harakat

modellari, faoliyatning maqbul usulini belgilash, o'z imkoniyatlarini baholash, shuningdek ma'lum bir natijaga erishishni o'z ichiga oladi.

V.A.Slastenin pedagogik faoliyatga kasbiy tayyorgarlikning eng to'liq ta'rifini beradi, shuningdek uning ko'p qirrali mohiyatini ko'rsatib o'tadi. Tayyorgarlik mezonlariga u quyidagilarni kiritgan: boshqalar bilan o'zini identifikatsiya qilish yoki idrok etish qobiliyati; shaxsning dinamizmi, ma'naviy dunyosining boyligi, mustaqillik, tadbirkorlik va boshqalarni aks ettiradigan psixologik holat; emotsional qat'iyatlilik; muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizlikning zarur sabab-oqibat aloqalarini izlash sifatida tushunishga asoslangan kasbiy-pedagogik fikrlash; natijalarni bashoratlash qobiliyati. Shunday qilib, mazkur masala bo'yicha ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish ma'lum xulosalar chiqarish imkonini beradi. Jumladan, kasbiy tayyorgarlik tadqiqotchilar tomonidan faoliyatning natijasi; kasbiy vaziyatga doir muammolarni hal qilishga munosabatni o'rnatadigan sifat; maqsadli faoliyat uchun shart-sharoitlar; uning harakatlarining umumiy yo'nalishiga kiritilgan hamda tayyorgarlik va munosabatdagi ba'zi o'xshashliklarga qaramay, sub'ekt faoliyatining konfiguratsiyasi murakkab tarkibiy asosga ega faoliyat turidan kelib chiqadigan shaxsning faol holati sifatida talqin etilgan. Ilmiy adabiyotlarda pedagogik faoliyatga tayyorlashning ta'rifi tadqiqot yondashuviga qarab izohlanadi. Shu sababli pedagogik faoliyatga tayyorlashning bir nechta turlari va shakllari ajratiladi: shaxsiy, kasbiy, psixologik, axloqiy, motivatsion va boshqalar.

Ko'plab olimlar shaxsiy tayyorgarlikni pedagogik faoliyatda yetakchi o'rin tutishini ta'kidlashadi, negaki "... shaxsning tayyorligi kasbga, mafkuraviy kamolotga, keng va tizimli kasbiy-sub'ektiv kompetentsiyaga, didaktik ehtiyojga munosabatni aks ettirishni nazarda tutadi". Darhaqiqat, o'qituvchining kasbiy faoliyatga tayyorgarligi, bilim, maqsadni belgilay olish, fikrlash, instinkt, improvizatsiya, kuzatuvchanlik, xushchaqchaqlik, zukkolik, bashoratlash va mulohaza yuritish kabi shaxsiy fazilatlar mavjudligidan kelib chiqadi. Demak, tayyorgarlik dinamik tavsifga ega bo'lib, insonning ko'pgina shaxsiy fazilatlarini rivojlanishi va mavjudlari yangilari bilan o'rin almashishi mumkin. Shuni esda tutish kerakki, tayyorlik – bu insoniy fazilatlar majmui, uning shakllanishi ham olingan bilimlarga bog'liq, shuning uchun u zamonaviy bilimlarga va yaxshi amaliy tayyorgarlikka asoslanishi kerak.

Pedagogik faoliyatga tayyorgarlik masalasini o'rganayotganda, ko'plab olimlar bo'lajak pedagoglarning o'qituvchi sifatida ishlashi uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishga ma'lum bir munosabatda bo'lishi lozimligini ta'kidlashadi. Bizning tadqiqotimizda munosabatni barqaror istak, o'zini

rivojlantirish zarurati sifatida tushunamiz. Shuning uchun to‘garak mashg‘ulotlari orqali o‘quvchilarda tasviriy san’atda zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni va o‘quv jarayonida muammolarini o‘rganish an’analari rivojlantirishda pedagogik faoliyatdan qoniqish hosil qilishiga katta ahamiyat berish kerak, bu o‘quvchining o‘z-o‘zini rivojlantirish istagi orqali amalga oshiriladi.

O‘qituvchining pedagogik faoliyatga tayyorligi tuzilmasi ta’lim va o‘qitish texnologiyalarini o‘zlashtirish qobiliyati; pedagogik ongni rivojlantirish (Menkontseptsiya, tarbiyalashga doir T-kontseptsiya, va faoliyatga doir F-kontseptsiya); pedagogik texnikani egallash; kommunikativ, idrokli, prognostik, konstruktiv, didaktik, gnostik, tashkiliy, ekspressiv pedagogik qobiliyatlarni o‘z ichiga oladi.

Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchining kasbiy faoliyatga tayyorligini uchta tarkibiy asosini ajratib ko‘rsatish mumkin:

birinchidan, zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni va o‘quv jarayonida muammolarini o‘rganish an’analarning mustahkam bilim shaklida poydevorning yaratilganligi;

ikkinchidan, tasviriy san’atda zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni va o‘quv jarayonida muammolarini o‘rganish an’analari o‘quvchilar, hamkasblar bilan va pedagogik jarayondagi o‘zaro munosabatlarda aks etadigan shaxs sifati, qobiliyati, ustuvor yo‘nalishlarining shakllanganligi;

uchinchidan, dizayn sohasida o‘z-o‘zini rivojlantirishning qat’iy asosga egaligi.

Ta’kidlash joizki, yuqoridagi fikrlar ba’zi mutaxassisliklar uchun, masalan, tasviriy san’at o‘qituvchilari uchun mukammallik kasb etmaydi, chunki to‘garak mashg‘ulotlari orqali o‘quvchilarda zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni va o‘quv jarayonida muammolarini o‘rganish an’analari rivojlantirishga qo‘yiladigan talablar uning faoliyat yo‘nalishiga qarab belgilanishi kerak.

O‘zining malakaviy tavsifiga ko‘ra, tasviriy san’at o‘qituvchisi ixtisosligi o‘quvchilarni badiiy va estetik tarbiyalashga qaratilgan bo‘lib, uning insoniyat sivilizatsiyasi dunyosini bilishi, shuningdek o‘z-o‘zini anglash va o‘z-o‘zini namoyon etishga imkon berish orqali shaxs ijtimoiylashuviga xizmat qiladi .

Dizayn mashg‘ulotlari orqali o‘quvchilarda zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni va o‘quv jarayonida muammolarini o‘rganish an’analari rivojlantirishda, alohida tarkibiy qismiga tasviriy san’atda asarlarning o‘zi, san’atshunoslik elementlari, dizayn faoliyat nazariyasi, zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni va o‘quv jarayonida muammolarini o‘rganish an’analari o‘rganish kiradi. Dizayn mashg‘ulotlari orqali o‘quvchilarda zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni va o‘quv jarayonida muammolarini o‘rganish an’analari

rivojlantirishning mazmuni dizayn san'ati asarlarini idrok etish va o'rganishni shakllantirishga, atrofdagi voqelikka va bolalar badiiy ijodiyotiga kreativ munosabatni rivojlantirishga qaratilgan. Dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'alarini rivojlantirishda atrofdagi voqeliklar bilan bevosita bog'liq bo'lib, dunyoni estetik idrok etishga yordamlashish, kuzatish qobiliyatini shakllantirish, voqelik va dizayn san'at asarlaridagi o'zbek milliy liboslarining urni hodisalarini farqlash, tahlil qilish va tasniflashga yo'naltirish orqali o'quvchilarni voqelikka faol estetik munosabatda bo'lish, o'quv, mehnat, ijtimoiy faoliyat jarayonida badiiy qobiliyatlarni amalda qo'llay olishga o'rgatadi.

Badiiy ta'lim tizimida dizayn san'atning asosiy maqsadi nafaqat o'quvchi va talabalarni badiiy ta'lim bilan tanishtirish, balki ularning ma'naviyatini rivojlantirish, dizayn san'atdagi va hayotdagi go'zallikni ko'rish hamda qadrlash qobiliyatini o'zlashtirishdir. O'quvchilarni zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni o'rganish an'alarini bilan tarbiyalashda dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'alarini rivojlantirishda samaradorligi yuqori bo'lib, ya'ni dizayn orqali nafaqat estetik ideal shakllanadi, balki o'z navbatida estetik did, go'zallikni baholash, tushunish va yaratish sifatlarini tarkib toptirish, ta'lim oluvchi shaxsining intellektual, hissiy va irodaviy sohasiga jadal ta'sir ko'rsatish orqali badiiy ta'lim maktablarida taxsil olayotgan o'quvchilarining ijodkorligini rivojlantirishga erishiladi.

Olimlari tasviriy san'atda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'alarini shakllantirishning asosiy maqsadlaridan biri shaxs va muhitning emotsional ta'sir darajasini barqarorlashtirish, ijobiy yo'nalganlikka ega sub'ektiv tajribani boyitish deb hisoblashadi. Emotsional muvozanat g'oyasining izchil bayon etilishi ko'proq V.Louerfeldning "san'at orqali terapiya" kontseptsiyasida o'z ifodasini topgan. Mazkur kontseptsiyaning mohiyati shundaki, bolada hayotga ishonchning yo'qolishining asosiy sababi o'zining fikrini so'z yordamida ifoda etib bera olmasligidadir. "San'at orqali terapiya" bilan bog'liqlikda Z.Freyd nazariyasi va bixevioristik psixologiyaning estetik tarbiya masalalariga doir izlanishlarida qator atamalar iste'molga kiritilgan: o'z-o'zini namoyon etish (self-expression), o'z- imkoniyatlarini amalga oshirish (self-realisation), "o'z-o'ziga ishonch" (self-confidence), "o'z-o'zini baholash (self-evaluation). O'z-o'ziga munosabatning mavzur jihatlarini o'zida birlashtirgan atama amerika nazariyasida "personal ajustment", ya'ni "shaxs va muhit munosabatlar barqarorligi" deb nomlangan .

Badiiy ijodkorlik, badiiy tafakkur yuksak ma'naviyatga ega "insonga xos olam"ning badiiy obrazlarini yaratish bo'yicha insonning moddiy va ma'naviy faoliyatining tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi. "San'at" so'zi orqali biz badiiy obrazlarni yaratishga mohirlik, mahoratni (masalan, dizayn, teatr, kino san'ati) tushunamiz. Xuddi shunday, badiiy ijodkorlik va estetik faoliyatni bir-biridan farqlash lozim. "Obraz" tayanch tushunchasi fikr, g'oya, his-tuyg'u, tasavvurni aks ettiruvchi novatorlik modeli, yaxli tizimni (tabiat va inson ongida mavjud bo'lmagan) yaratishni talab etadi. Shuning uchun diniy g'oya va ilmiy tushunchalardan farqli ravishda badiiy obraz hamma vaqt aniqlik, individuallik va emotsionallikni talab etadi. Inson badiiy ijodkorligi to'rt asosiy funksiyaning yaxlitligini ta'minlashga xizmat qiladi: gnoseologik (bilishga doir), qadriyatga yo'nalganlik (yestetik), sinergetik (hamkorlikdagi ijodiy faoliyat) va kommunikativ (muloqot).

Mazkur xulosalarni oliy o'quv yurtlarida dizayn ta'lim o'qituvchilarining kasbiy va pedagogik tayyorgarligi mazmuni bilan to'liq bog'lash mumkin. Badiiy ta'lim o'qituvchilarining kasbiy va pedagogik tayyorgarligiga qo'yiladigan malaka talablariga muvofiq quyidagi faoliyat turlari doirasini kengaytirish lozim:

- ta'limiy faoliyat turi (ijtimoiy-pedagogik, o'qituvchilik);
- madaniy-ma'rifiy (ma'ruzalar o'qish, san'at bo'yicha mushohadalar va milliy madaniyat yodgorliklariga ekskursiyalar);
- ilmiy-tadqiqot va uslubiy. Bu badiiy ta'lim, shaxsning rivojlanish psixologiyasining dolzarb muammolariga yechim topish, dizayn san'atni o'qitishga doir yangicha yondashuvlar, o'quvchilarni o'qitishning yangi metodlarini ishlab chiqish, san'at ta'limining yangi mohiyatini aniqlashtirishga qaratilgan faoliyatni nazarda tutadi;

Biroq I.A.Mixaylovning fikricha, dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda tasviriy san'atda zamonaviy o'zbek milliy liboslarning urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'alarini rivojlantirish uchun yuqorida sanab o'tilgan barcha faoliyat turlari bilan bir qatorda estetik tayyorgarlik ham muhimdir, chunki "badiiy faoliyatning o'ziga xos xususiyati, boshqa faoliyatlardan farqli ravishda estetikaning diqqat markazida bo'lishidadir. "Go'zallik qonunlariga ko'ra" ijod qilish istagi dunyoga munosabatni o'zgartiradi, qadriyatga yo'nalganlikni belgilaydi, ijodiy va assotsiativ fikrlashni rivojlantiradi, san'at va reallikni zamonaviy o'zbek milliy liboslarning urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'alarini jihatdan idrok etish va qadrlashga o'rgatadi". Dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarning urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'alarini rivojlantirish maktab o'quvchilarining badiiy ta'lim tarbiyasini

amalga oshirishga mas'ul bo'lgan pedagog kasbiy mahoratining shakllanishi tabiati bilan chambarchas bog'liq. Shuningdek, estetik tayyorgarlikning asosini shaxsning estetik idrok etishi unga bo'lgan qobiliyati, uning estetik didi va estetik barqarorlikni shakllantirish tashkil etadi. Badiiy ta'limda – bu nafaqat insonning atrofidagi voqelikka bo'lgan qadriyatli munosabatlarini shakllantirish, balki ijodiy imkoniyatlarni ochib berish, o'zini go'zallik bilan uyg'unlashtirishga moyilligi estetik qadriyatlarni pedagogik va mehnat faoliyatida, kundalik hayotda, xatti-harakatlarda va san'atda namoyon bo'lishiga olib keladi. Shuning uchun bugungi kunda dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlashtirish juda muhimdir. Dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari rivojlantirishda, biz estetik bilimlarning to'liqligi, o'quv jarayonida a zamonaviy o'zbek milliy liboslarga alohida e'tibor qaratishda uslubiy ko'nikmalarga ega bo'lgan shaxsning badiiy va pedagogik faoliyatda ijodiy o'zini o'zi namoyon etish istagini tushunamiz. Dunyoga bo'lgan munosabatning umumiy modelini shakllantirishga yo'naltirilgan shaxs rivojining tarkibiy va ajralmas qismi sifatida badiiy-estetik ta'lim uning asosiy, "jamlanma" va yakuniy elementi bo'lib, butun tizimning to'liqligini ta'minlaydi hamda shu bilan birga, uning yaxlit tuzilmasiga insoniylik fazilatlarini singdiradi. Insonning barcha ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ulardan foydalanishga qaratilgan shaxsning ma'naviy dunyosi hamda munosabatlar tizimiga umuminsonparvarlik ta'sirini ko'rsatish uchun yaratilgan badiiy ta'lim voqelik hodisalarini har tomonlama faol idrok etish, to'g'ri baholashga yordam beradigan muayyan qadriyatlar tizimini shakllantirishni nazarda tutadi. Shu sababli zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari shakllantirish, voqelikni o'zlashtirishga yordam beradigan va har qanday estetik jihatdan sayoz madaniyat, qo'pol munosabatlar, soxta, g'ayriinsoniy illatlarning tarqalishiga qarshi tura oladigan, shaxsga yo'naltirilgan eng keng qamrovli qadriyatlarni tashkillashtirishni anglatadi. Bo'lajak mutaxassislarining dizayn ta'lim yunalishi tegishli ravishda qalb va olamni his qilish birligini tashkil etish jarayoniga yordam beradi, bu qalb va zamonaviy o'zbek milliy liboslarining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari voqelikni birlashtirishga imkon beradi.

Zamonaviy o'zbek milliy liboslarining o'rni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari dizayn ta'limida insonning atrof-muhit va san'at asarlaridagi mazmun orqali estetik hissiyotlarini uyg'otadigan jarayonlarni aniqlash qobiliyatida

namoyon bo'lad. Shu asosdan kelib chiqib, zamonaviy o'zbek milliy liboslrining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari hodisalarni to'la-to'kis idrok etish amalga oshiriladi, uning shakllanishi uchun talabalar shakl, rang, kompozitsiyani baholashni mohirlik bilan tushunish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak, shuningdek, badiiy madaniyat uslubi, ranglarni ajrata bilish, badiiy obrazlar darajasida o'ylash orqali ijodiy qobiliyatini yaxshilash orqali shaxsning badiiy didini, tuyg'ularini rivojlantirishga hissa qo'shadi. Bunda o'quv faoliyati jarayonida badiiy emotsiyani muayyan zamonaviy o'zbek milliy liboslrining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari hodisadan kelib chiqadigan sub'ektiv hissiy holat sifatida tushunish muhimdir. Ta'limiy faoliyatni badiiy voqelik sifatida tashkillash orqali yuzaga chiqadigan zamonaviy o'zbek milliy liboslrining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari tuyg'ulari o'z navbatida dizayn kechinmalarini paydo qiladi: hayajon, teran fikrlash, qalban poklanish, azoblanish, chorasizlik, xursandchilik va quvonch, hamdardlik. Badiiy kechinmalar, asosan, o'quv fanlari mazmunida, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda aks ettirilgan zamonaviy o'zbek milliy liboslrining urni va o'quv jarayonida muammolarini o'rganish an'analari asosida qadriyatlar bilan muloqotda zarurat sifatida namoyon bo'ladigan ma'naviy-badiiy va dizayn ehtiyojlarning paydo bo'lishi va rivojlanishiga yordam beradi.

Dizayn ta'limi talabalarning badiiy g'oyalar, nazariyalar, qarashlar, baholash mezonlarining umumiylikida ifodalangan voqelik va san'atga ongli badiiy munosabatini o'z ichiga oladi. Dizayn ongning markazida tabiatda, jamiyatda, inson va san'atda mukammal go'zallik to'g'risidagi ijtimoiy shartlangan tasavvur, turli predmetlar, hodisalar, hayotiy vaziyatlar va san'at asarlarini shaxsiy badiiy didini nuqtai nazaridan baholash qobiliyati – zamonaviy o'zbek milliy an'analari ideal o'rin egallaydi. Zamonaviy o'zbek milliy liboslrining urni dizayn ta'lim o'quv faoliyatida shaxsning ichki dunyosiga katta ta'sir ko'rsatadi, xilma-xil va murakkab kechinmalarni paydo qiladi. Shu bilan birga, badiiy tuyg'ular, ehtiyojlar va ideallar ijtimoiy foydali faoliyatni rag'batlantiradi, e'tiqodni shakllantiradi, ularni amalga oshirishga to'sqinlik qiladigan narsalarga qarshi kurashishga undaydi. Bu san'atning asosiy tarbiyaviy funksiyasidir. O'quv faoliyati ijtimoiy dizayn ta'lim shakli sifatida ham hayot tarzi, ham uning ma'naviy mazmunini yorqin va betakror bilish manbai hisoblanadi. San'at asarlari orqali oliy ta'lim muassasalarida bir qator fanlarini o'rganish har doim chuqur va puxta tarzda amalga oshadi, chunki u hissiy jihatdan boyitilgan aniq-obrazli fikrlashning butun tizimini harakatga keltiradi. Aynan shu orqali dizayn ta'limda o'quv faoliyatning kognitiv va o'qitishga doir funksiyalari

namoyon bo'ldi. Masalan, zamonaviy o'zbek milliy liboslarning urni badiiy asarlarida mavjud bo'lgan ma'naviy dunyoni anglash va tushunish uchun katta axloqiy dunyoqarash, hissiy madaniyat, o'tkir idrokka ega bo'lish kerak. Buning uchun o'quv jarayonida milliy va jahon zamonaviy o'zbek milliy liboslarning urni va an'analari ajoyib durdonalari asosida talabalarning badiiy ongini rivojlantirishga intilish muhimdir.

XULOSA

O'quvchilarga zamonaviy o'zbek milliy liboslari va an'analari ta'lim berishning maqsadi har tomonlama rivojlanishning yoshlarni badiiy didini ustirshda insonparvarlik idealini shakllantirishdan iborat bo'lib, ularga erishish uchun zamonaviy o'zbek milliy liboslarning o'rni va an'alarining rivojlanishi, badiiy did, produktiv obrazli fikrlashni yuzaga kelishini ta'minlashdan iboratdir. Fikrlash shakli sifatida badiiy obrazda tabiat, jamiyat, ijtimoiy munosabatlar va ijtimoiy ong haqida to'liq ma'lumot jamlanadi. Badiiy obrazlar dizayn yordamida inson fikrlaydi, yangi umumlashma va xulosalarga keladi. Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, shuni alohida qayd etib o'tish lozimki, dizayn mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda zamonaviy o'zbek milliy liboslarning o'rni va an'analari rivojlantirishda badiiy tayyorgarlikning muhim yo'nalishi hisoblanib, uni shakllantirish o'quvchilarning zamonaviy o'zbek milliy liboslari va an'analari va madaniy faoliyati jarayonida bevosita jalb etiladigan milliy xususiyatlar, etnik an'analarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim.

REFERENCES

1. Саидахбор, С. Б., Мансуров, У., & Муратов, Х. (2016). Философские основы динамики в художественном произведении. *Молодой ученый*, (4), 724-727.
2. Булатов С. С. (2014). Ўқитувчилар малакасини оширишда юксак профессионал маҳоратга эга бўлган педагог кадрларнинг янги авлодини тайёрлаш. *Современное образование (Узбекистан)*, (3), 12-15.
3. Bulatov, C. S., & Jabbarov, R. R. (2010). Philosophical and psychological analysis of works of fine arts (monograph). *Science and Technology Publishing House*.
4. Jabbarov, R. (2019). Formation of Fine Art Skills by Teaching Students the Basics of Composition in Miniature Lessons. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 17(1), 285-288. doi:<http://dx.doi.org/10.52155/ijpsat.v17.1.1424>

5. Kholmuratovich, M. K., Mardanaqulovich, A. S., Ravshanovich, J. R., Sharifovna, K. U., & Shodiyevna, B. O. (2020). Methodology of Improving Independent Learning Skills of Future Fine Art Teachers (On the Example of Still Life in Colorful Paintings). *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(05).
6. Халимов, М. К. Сравнение продуктивности учебной доски и проектора в преподавании предметов, входящих в цикл инженерной графики / М. К. Халимов, Р. Р. Жаббаров, Б. Х. Абдуханов, А. А. Мансуров. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2018. — № 6 (192). — С. 203-205. — URL: <https://moluch.ru/archive/192/48066/> (дата обращения: 14.03.2022).
7. Nazirbekova, S., Talipov, N., & Jabbarov, R. (2019). Described the Educational, Scientific, and Educational Institutions of the Miniature. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 15(2), 364-367. doi:<http://dx.doi.org/10.52155/ijpsat.v15.2.1192>
8. Jabbarov, R., & Rasulov, M. (2021). FURTHER FORMATION OF STUDENTS' CREATIVE ABILITIES BY DRAWING LANDSCAPES IN PAINTING. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*. <https://doi.org/10.36074/logos-30.04.2021.v2.09>
9. Xolmuratovich, M. X., & Ravshanovich, J. R. (2020). Amaliy va badiiy bezak san'ati. *UO'K*, 76, 075.
10. Muratov, K. K., & Tadjieva, F. M. (2021). Issues of Improving the Technology of Organization and Management of Independent Learning Activities of Students in the Fine Arts. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 8(11), 521-525.
11. Bulatov, S., & JABBAROV, R. (2016). № 2 National traditional basis of symbol of Khumo. *Central Asian Journal of Education*, 1, 85-87.
12. Рустам Джаббаров (2021). Уникальное направление, вдохновленное творчеством Камолиддина Бехзода, великого миниатюриста Восточного Возрождения. *Общество и инновации*, 2 (5/S), 59-67. doi: 10.47689/2181-1415-vol2-iss5/S-pp59-67
13. Rustam Ravshanovich, J. . (2021). Formation of Creative Abilities of Students by Teaching the Genre "Landscape" of Fine Arts. *Spanish Journal of Society and Sustainability*, 1, 1-8. Retrieved from <http://sjss.indexedresearch.org/index.php/sjss/article/view/1>
14. Jabbarov, R.. (2021). Уникальное направление, вдохновленное творчеством Камолиддина Бехзода, великого миниатюриста Восточного

Возрождения. *Общество и инновации*, 2(5/S), 59–67.

<https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss5/S-pp59-67>

15. Ravshanovich, J. R. (2021). Rangtasvir Taraqqiyotining Ustuvor Yo‘nalishlari. *Бошқарув ва Этика Қоидалари онлайн илмий журнали*, 1(6), 137-148.

16. Nurtaev, U. (2021). Pedagogical issues in ensuring continuous and intermittent state of the field of fine arts in the system of art education. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, Year: 2021, Volume: 11, Issue: 1, First page: (1813) Last page : (1821), Online ISSN: 2249-7137, Article DOI: [10.5958/2249-7137.2021.00287.1](https://doi.org/10.5958/2249-7137.2021.00287.1)

17. Абдирасилов Сунатулла Файзуллаевич, Назирбекова Шахноза Ботировна, & Махкамова Саодат Бахтияровна (2016). Художественно-культурные традиции узбекского народного искусства на уроках изобразительного искусства. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии*, (11 (68)), 32-42.

18. Нуртаев, У. Н., & Махкамова, С. Б. (2016). Вопросы подготовки студентов к художественно-творческой деятельности. *Молодой ученый*, (7), 687-691.

19. Yusubali o‘g‘li, Y. S. (2021). Xvi–Xvii Asrlar GArbiy Yevropa Tasviriy San'atida Maishiy Janrning Rivojlanishi. *Бошқарув ва Этика Қоидалари онлайн илмий журнали*, 1(6), 191-197.

20. Талипов, Н., & Талипов, Н. (2021). Проблема исторического жанра в изобразительном искусстве: взгляд на творческую школу художника Малика Набиева. *Общество и инновации*, 2(4/S), 607–613. <https://doi.org/10.54274/2181-1415-vol2-iss4/S-pp607-613>

21. Kholmatova Feruza Muhammad Umar Kizi. (2022). METHODOLOGY OF TEACHING STUDENTS TO ARTISTIC PERCEPTION OF PAINTING WORKS IN FINE ARTS CLASSES. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 3(02), 125–135. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-03-02-21>

22. Akhmedov Mukhomod-Umar Bakhridinovich. (2022). THE IMPORTANCE OF FOLK APPLIED ART IN THE FORMATION OF YOUTH CREATIVE ACTIVITY. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 3(02), 142–156. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-03-02-23>

23. Khalimov Mokhir Karimovich. (2022). ELEMENTS OF STUDENT SPACE IMAGINATION IN THE TEACHING OF GRAPHIC SCIENCES AND METHODS OF USING IT. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 3(02), 103–116. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-03-02-19>